

У той же час обрана методика кластеризації за картою Кохонена враховує одночасно всю сукупність показників. Метод обробки даних реалізований у пакеті Viscovey SOMine (VS). Система працює як своєрідна «центробіжна установка», яка групує близькі за характеристиками збалансовані об'єкти у середині карти, а найбільш відмінні відносять до віддалених меж. Використання запропонованого методу групування великих масивів дозволяє отримувати додаткову інформацію про реальний стан і тенденції розвитку кожного окремого об'єкта через порівняння з усією сукупністю і здійснити узагальнення аналогічних рис.

Для моделювання оптимізації фінансових ризиків у бюджетній сфері на основі патерн-аналізу, щоб отримати адекватні результати, потрібно зробити основні налаштування програми Viscovey SOMine.

Для створення нової моделі вибираємо «Створити новий проект». В результаті з'явиться вікно вибору джерела даних. Першим кроком для роботи з програмою буде імпорт вхідних даних та задання вагових коефіцієнтів для подальшої оптимізації бюджетних ризиків. Після задання певних параметрів та проведеного аналізу в результаті отримаємо карти Кохонена відносно показників, які входять до моделі оптимізації бюджетних ризиків, які виникають в процесі фінансування Сумського регіону.

Висновки. Найбільш вагомими ризиками є ризик дохідної частини бюджету, ризик видаткової частини бюджету, ризик дефіциту бюджету,

ризик бюджетного цільового кредитування по фондах та ризик нецільового використання бюджетних коштів.

Для вирішення оптимізації були сформовані вимоги до моделі, а саме простота реалізації моделі, вирішення проблеми оптимізації бюджетних ризиків та адекватність проведених результатів.

Для побудови моделі було обрано програмний продукт Viscovey SOMine, який є найбільш оптимальним для побудови моделі оптимізації бюджетних ризиків, відображення результатів та зручним для виконання дій користувачам. Саме даний програмний продукт дає змогу визначити найбільш впливові показники бюджетних ризиків, відсортувати їх та з'ясувати, який оптимальний набір показників дає змогу отримати профіцит бюджету.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Поняття про моделювання та методи побудови моделей [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://lib.lntu.info/book/knit/auvp/2011/11-58/80.html>.
2. Про програму Viscovey SOMine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://t-traders.com/other/forex-soft/2480-programma-viscovey-somine.html>.
3. Самоорганізуюча карта Кохонена [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/Самоорганізуюча_карта_Кохонена.
4. Статистичні дані по доходам і видаткам Сумського обласного бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.finansy.sm.gov.ua/index.php/uk/home>.

УДК 336.717.3:005.962.131

Д'яконов К.М.
кандидат економічних наук,
керуючий відділенням АТ «ОТП Банк» в м. Суми

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ

Досліджено критерії оцінки ефективності систем гарантування вкладів. Проаналізовано основні аспекти формування та функціонування міжнародних систем гарантування вкладів. Визначено основні цілі їх створення та умови, необхідні для їх впровадження. Досліджено окремі аспекти оцінки ефективності функціонування української системи гарантування вкладів.

Ключові слова: банківська система, банки, депозити, вклади, система гарантування вкладів.

Дьяконов К.Н. ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМ ГАРАНТИРОВАНИЯ ВКЛАДОВ

Исследованы критерии оценки эффективности систем гарантирования вкладов. Проанализированы основные аспекты формирования и функционирования международных систем гарантирования вкладов. Определены основные цели их создания и условия, необходимые для их внедрения. Исследованы отдельные аспекты оценки эффективности функционирования украинской системы гарантирования вкладов.

Ключевые слова: банковская система, банки, депозиты, вклады, система гарантирования вкладов.

Diakonov K.N. ESTIMATION OF EFFICIENCY OF DEPOSIT INSURANCE SYSTEM

The article deals with criteria of evaluating the effectiveness of deposit insurance systems. The author analyzed the main aspects of the formation and functioning of the international deposit insurance systems. Main purposes of the creation deposit insurance system and the conditions necessary for its implementation were determined. Certain aspects of evaluating the performance of Ukrainian deposit insurance system were investigated.

Keywords: banking system, banks, deposits, deposits, deposit guarantee system.

Постановка проблеми. У періоди кризових потрясінь функціонування економічної системи перевіряється на міцність на всіх рівнях: від побудови адекватних ризику методів ведення бізнесу, здатності менеджменту підприємств і банків своєчасно виявляти ознаки неплатоспроможності до превентивних механізмів регулювання та антикризового реагу-

вання на макрорівні. Особливої актуальності в сучасних умовах української економіки і ситуації, яка склалася на банківському ринку України, набувають проблеми забезпечення фінансової безпеки кредиторів комерційних банків, поведінка яких може викликати, навіть в умовах макроекономічної стабільності, паніку і привести банк до банкрутства та,

як наслідок, порушити рівновагу і стійкість системи в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження ефективності функціонування систем гарантування вкладів присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких А. Деміргук-Кунт, П. Тукер, Х. Хейзінга, Г. Ходанчик, І. Школьник та ін.

Мета статті полягає у дослідженні критеріїв оцінки ефективності систем гарантування вкладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економіці комерційні банки виконують найважливіші функції. Здійснюючи перерозподіл фінансових коштів між різними галузями економіки, комерційні банки є одним з головних ланок економіки країни. Надавати кредити і проводити інші активні операції банки можуть тільки в обсягах власних фінансових ресурсів. Пріоритетне значення для формування фінансових ресурсів для комерційного банку мають кошти, що залучаються від населення. Мобілізація тимчасово вільних грошових коштів населення за допомогою залучення їх у формі банківських вкладів дозволяє комерційним банкам трансформувати дані ресурси у виробничі інвестиції, задовольняти потребу економіки в основному і оборотному капіталі і надавати кредити населенню.

Однак, виступаючи посередниками при акумулюванні грошових коштів населення, комерційні банки несуть відповідальність за прийняті на зберігання кошти у вигляді вкладів, що, в свою чергу, визначає необхідність забезпечення стабільності даних вкладів шляхом постійного розвитку та вдосконалення системи їх страхування. Таким чином, проблема збереження такого ресурсу, як банківські вклади, має найважливіше значення як для окремого комерційного банку, так і в цілому для національної банківської системи. Все вищесказане, в свою чергу, визначає актуальність дослідження необхідності функціонування системи страхування вкладів, а також її впливу на рівень довіри населення комерційним банкам в Україні.

Таким чином, з метою зниження ймовірності виникнення банківських криз і обмеження масштабів їх негативного впливу в різних країнах світу створюються системи забезпечення фінансової стабільності. Однією з таких систем є система гарантування вкладів, роль якої полягає у наданні гарантії поверненості банківських вкладів населенню, що, в свою чергу, сприяє зменшенню ризиків масового вилучення вкладів з комерційних банків у кризовий період.

Основними цілями створення систем гарантування вкладів є [4; 7]:

- підвищення довіри до банківської системи. Дана мета повинна передбачати комплекс цілеспрямованих заходів. Впровадження ефективної та життєздатної системи гарантування вкладів є одним з напрямків по підвищенню довіри населення;

- захист найбільш фінансово уразливих (дрібних) вкладників. Дана мета прийнята в багатьох країнах, у тому числі і в розвинених, і є основою побудови системи гарантування вкладів;

- запобігання системних загроз банківської стабільності (тобто запобігання масовому виведенню коштів з банків). Система гарантування вкладів може мінімізувати системні ризики, але не повною мірою нівелювати їх негативний вплив;

- сприяння стабільності фінансової системи. Система гарантування вкладів може сприяти покращенню стабільності банківської системи, але не може забезпечити її повною мірою;

- підвищення довіри до банківської системи і збільшення депозитної бази банків;

- сприяння мобілізації заощаджень, що пов'язане з підвищенням довіри населення до банківської системи.

Аналіз зарубіжного досвіду організації діяльності систем гарантування вкладів виявив, що принципи організації та функціонування систем гарантування вкладів мають у кожній країні свої індивідуальні особливості. Тому з метою подальшої розбудови та удосконалення української системи гарантування вкладів необхідною умовою є дослідження загальних особливостей формування даних систем у світовій практиці. Більшість авторів систем гарантування вкладів розглядають як сукупність елементів банківської системи, що функціонують з метою гарантування поверненості вкладів їх власникам, що ґрунтується на створенні спеціалізованого фонду, який гарантує повернення коштів за даними вкладками [3].

Незважаючи на велику кількість класифікацій систем гарантування вкладів, в основі яких використовуються такі критерії, як правове регулювання, характер участі банків в системі, охоплення об'єкта страхування, фінансування системи, форма управління системою і т. д., найбільш доцільним є підхід до поділу їх на два основних типи: кодифіковані (системи з непрямыми гарантіями) і некодифіковані (системи з прямими гарантіями).

Некодифікована система – це система, в якій держава виступає єдиним гарантом стійкості банківського сектора. Держава, як правило, самостійно покриває втрати від неефективної діяльності комерційних банків, зводячи до мінімуму ризик виникнення масового банкрутства банків. Відповідно до цих умов, основним завданням держави є захист банківських установ та кредитних організацій від банкрутства. У разі виникнення кризи процес повернення банківських вкладів носить переважно дискримінаційний характер, це в основному обумовлено відсутністю правил, пов'язаних з процедурою, масштабами і видами компенсацій.

У свою чергу, кодифікована система характеризується дотриманням офіційно прийнятої і законодавчо встановленої процедури гарантування вкладів. Даний тип системи гарантування вкладів передбачає наявність відповідного закону, а також фонду, за рахунок коштів якого будуть відшкодовуватися потенційні фінансові втрати вкладників.

У кожній з даних систем є ряд переваг і недоліків. Так, некодифікована система характеризується однаковим ступенем захисту великих і дрібних вкладників, а процедура відшкодування збитків проводиться у порівняно короткі терміни. Проте у даній системі відсутня встановлена процедура здійснення компенсаційних платежів, що створює умови для збільшення проявів корупції. До переваг кодифікованої системи слід віднести наявність офіційно регламентованої процедури гарантування вкладів та відносно прозорість даної системи. Щодо недоліків, при кодифікованій системі існує різний ступінь захисту для різних категорій вкладників та відшкодування збитків за вкладками відбувається у порівняно тривалий термін.

У процесі аналізу типів систем гарантування вкладів нами було виявлено, що їх розвиток має супроводжуватися еволюцією від типу «грошова корзина» до типу «система страхування вкладів з функцією регулювання ризиків».

На етапі створення системи гарантування вкладів, як правило, створюється у формі «грошова кор-

зина», так як даний тип системи є найбільш простим з точки зору її створення.

Наступним етапом розвитку системи гарантування вкладів є перехід до типу «система страхування вкладів з розширеними повноваженнями». Для забезпечення повноти і своєчасності повернення коштів збанкрутілого банку на систему гарантування вкладів додатково покладаються повноваження з ліквідації даного банку. Суміщення даних повноважень дозволяє підтримувати достатність фонду страхування вкладів і знижувати ставку страхових внесків.

Останнім і найбільш складним з організаційної точки зору етапом еволюції системи гарантування вкладів, є перехід до типу «система страхування вкладів з функцією регулювання ризиків». Крім завдань, що виникають у перших двох типах систем, перед системою гарантування вкладів з функцією регулювання ризиків також стоять завдання з проведення постійного моніторингу діяльності банків – учасників системи та регулювання проблем банків у разі виникнення загрози їх неплатоспроможності.

Дослідження у сфері побудови систем гарантування вкладів і досвід багатьох країн вказують, що для підтримки життєздатної діяльності даних систем мають бути дотримані певні макроекономічні умови, а також умови фінансового та правового характеру.

Форумом за фінансову стабільність у 2001 р. було визначено умови, необхідні і прийнятні для впровадження життєздатної системи гарантування вкладів [6; 7]:

- стабільна економіка і узгоджена грошово-кредитна і бюджетно-податкова політика;
- стабільна банківська система;
- сильний і дієвий режим пруденційного регулювання та нагляду;
- адекватна система бухгалтерського обліку, аудиту та вимог щодо розкриття інформації;
- дієве правове середовище та ефективні механізми застосування заходів впливу, підтримувані судовою системою.

Ще однією з часто обговорюваних проблем, пов'язаних з формуванням та функціонуванням систем гарантування вкладів, є проблема появи так званого «морального ризику» (moralhazard). Теоретичні дослідження відзначають [5], що моральний ризик у гарантуванні вкладів в основному проявляє себе у двох формах і стосується, з одного боку, поведінки вкладників, а з іншого – власників і менеджменту банків. По-перше, захист, що надається вкладникам, може знижувати їх пильність при виборі банку і навіть підштовхувати до переведення вкладів з більш надійних банків в менш надійні, але які пропонують високу процентну ставку по депозитах. По-друге, власники і менеджмент банку, знаючи про те, що відтік депозитів малоімовірний, можуть брати додаткові ризики при розміщенні активів, знижувати рівень капіталу, ліквідних резервів, чого вони не зробили б у разі контролю за їх діями з боку вкладників.

У світовій практиці гарантування вкладів основними механізмами, що дозволяють мінімізувати можливі негативні ефекти, пов'язані з проблемою морального ризику, було пропорційне страхування та система диференційованих ставок страхових внесків, які індивідуально розраховуються для кожного з банків і залежать від рівня їх ризиків (коли для більш схильних до ризику банків участь у системі страхування коштує дорожче, ніж для консервативних банків).

Розглянемо основні характеристики української системи гарантування вкладів [1; 2].

На рис. 1 представлено динаміку вкладів фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за період 2000–2014 рр.

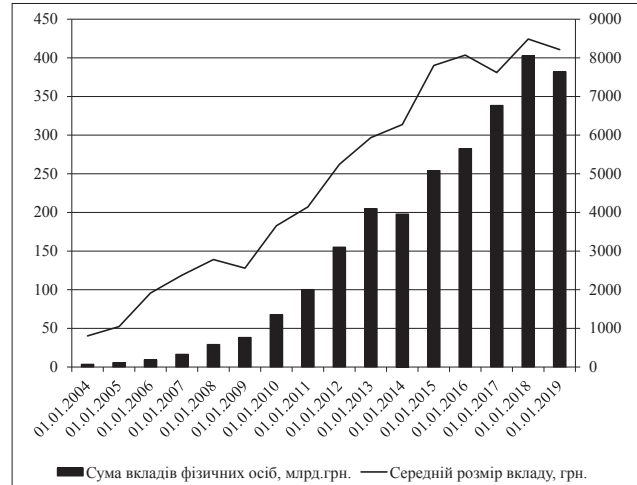

Рис. 1. Динаміка вкладів фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за період 2000–2014 рр.

Варто зазначити, що станом на 01.01.2015 р. сума вкладів фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб складає 382,1 млрд. грн., що на 20,5 млрд. грн. менше за відповідний показник 2014 р. Що стосується середнього розміру вкладу, то даний показник на початок 2015 р. становив 8 213 грн., що на 273 грн. менше у порівнянні з попереднім роком.

У свою чергу, обсяги фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за період 2000–2014 рр. також зазнали суттєвих змін.

Станом на 01.01.2014 р. обсяг фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб складав 7 292 млн. грн., а вже у 2015 р. даний показник збільшився у 2,3 рази і сягнув рівня 16 872 млн. грн. Дане збільшення фінансових ресурсів було досягнуто за рахунок кредиту, отриманого від Національного банку України у розмірі 10197,5 млн. грн., та кредиту в ОВДП в обмін на вексель Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у розмірі 10 117,6 млн. грн. Тобто обсяг залучених фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб станом на 01.01.2015 р. склав понад 20 млрд. грн., що свідчить про значну залежність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від

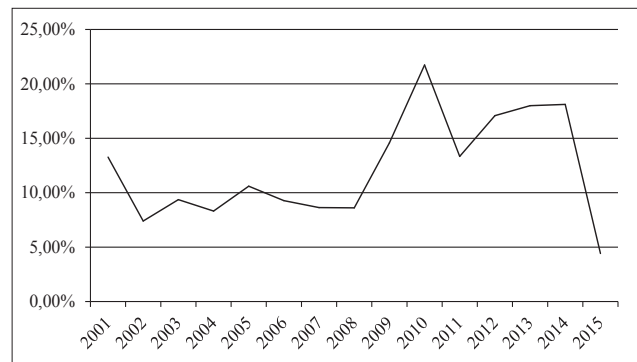

Рис. 2. Відношення фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та вкладів фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за період 2000–2014 рр., %

зовнішніх джерел фінансування і може вказувати на потенційні проблеми у роботі Фонду протягом 2015 р.

Відношення фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та вкладів фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за період 2000–2014 рр. представлено на рис. 2.

Варто відмітити значне зниження відношення фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та вкладів фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних на початок 2015 р. Так, у 2014 р. дане співвідношення складало 18,11%, а вже на початку 2015 р. знизилось у чотири рази і становило лише 4,42%.

Висновки. Аналіз становлення та розвитку української системи гарантування вкладів у відповідності до міжнародних стандартів виявив, що до числа найбільш пріоритетних завдань, що стоять нині перед українською системою гарантування вкладів, можна виділити наступні:

– підтримка стійкості системи гарантування вкладів за рахунок ефективної мінімізації ризиків і максимальної опори на власні джерела фінансування, забезпечення адекватної за розміром системи захисту заощаджень вкладників і максимально швидкої виплати страхового відшкодування;

– прозорість діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, своєчасне і повне інформування всіх зацікавлених осіб про його роботу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Звіт про діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України // Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.fg.gov.ua/about/report/>.
2. Статистика Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України // Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fg.gov.ua/statistics/>.
3. Ходанчик Г.Э. Страхование депозитов: зарубежный опыт и возможности его применения // Финансы. – 2001. – № 11. – С. 62–65.
4. Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iaadi.org/newsrelease/jwgd1%20cbgr%20core%20principles_18_june.pdf.
5. Demirguc-Kunt A. Market discipline and deposit insurance / A. Demirguc-Kunt, H. Huizinga // Journal of Monetary Econ. – Vol. 51. – 2004.
6. Guidance for Developing Effective Deposit Insurance Systems. Prepared by the Financial Stability Forum. – 2001. – September. – 60 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cdic.ca>.
7. Tucker P. The role of deposit insurance in building a safer financial system [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.bis.org/review/r121031c.pdf>.

УДК 336.71:330142:330.131.7

Жердецька Л.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету

ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ОЦІНКИ ДОСТАТНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ ДЛЯ ПОКРИТТЯ РИНКОВОГО РИЗИКУ

Статтю присвячено обґрунтуванню методичних підходів щодо кількісного виміру ринкового ризику в контексті підтримання достатності власного капіталу банку. Узагальнення методичних підходів щодо оцінки ринкового ризику дозволило запропонувати авторське бачення профілю ринкового ризику банку. Наведено приклад профілю фінансових результатів прийняття окремими банками ринкового ризику за даними їх річних звітів, що складені за принципами МСФЗ.

Ключові слова: очікувані збитки, банківські ризики, ринковий ризик, ціновий ризик, процентний ризик, портфелі цінних паперів.

Жердецкая Л.В. ОБОСНОВАНИЕ МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ОЦЕНКЕ ДОСТАТОЧНОСТИ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА БАНКА ДЛЯ ПОКРЫТИЯ РЫНОЧНЫХ РИСКОВ

Статья посвящена обоснованию методических подходов относительно количественного измерения рыночного риска в контексте поддержания достаточности собственного капитала банка. Обобщение методических подходов к оценке рыночного риска позволило предложить авторское видение профиля рыночного риска банка. Приведен пример профиля финансовых результатов принятия отдельными банками рыночного риска по данным их годовых отчетов, составленных на основе МСФО.

Ключевые слова: ожидаемые убытки, банковские риски, рыночный риск, ценовой риск, процентный риск, портфели ценных бумаг.

Zherdetska L.V. RATIONALISATION OF THE METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE BANK CAPITAL ADEQUACY MEASUREMENT FOR MARKET RISK COVERAGE

The article is devoted to rationalization of methodological approaches for the measurement of market risk in the context bank's capital adequacy. Synthesis of methodological approaches to market risk measurement has allowed to offer an author's vision of the market risk profile of the bank. The profile of financial results of the market risk adoption of individual banks according to their annual reports was given.

Keywords: expected losses, bank risk, market risk, price risk, interest rate risk, securities portfolio.

Постановка проблеми. Необхідною умовою забезпечення сталого розвитку держави є зміцнення стабільності банківської системи, здатної акумулювати заощадження населення з подальшою їх трансформа-

цією в інвестиції розвитку національної економіки. Саме тому у стабільній діяльності банківського сектора зацікавлені кредитори, вкладники та держава. На практиці це означає необхідність створення ефек-